

TÜRKAS

TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU

Göç Alanında İş Birliği

Çalışma Kağıdı

İçindekiler

1. Genel Koordinatörlerden Mektup.....	6
2. Komisyon Sekreteri ve Akademik Asistanından Mektup.....	7
3. TDT ve TÜRKSOY Tanımı.....	8, 9
3.1 Türk Devletleri Teşkilatı	
3.2 TÜRKSOY	
4. Göçmen ve Türk Devletlerinde olan Göçler.....	10 ,11, 12, 13, 14
4.1 Göçmen ve Tanımı	
4.2 Türk Devletlerinde olan Göçlerin Tarihçesi	
4.2.1 Türkiye	
4.2.2 Diğer Türk Devletleri	
4.2.3 Ahıska Türklerinin Sürgünü	
4.2.4 Kırım Tatarlarının Sürgünü	
5. Türk Devletleri'nin Verdiği Göç Sayısı ve Analizi.....	15, 16, 17, 18
6. Türk Devletleri Göç Koordinasyon Grubu.....	19, 20
6.1 Kuruluşu	
6.2 Günümüzdeki Durumu	
6.3 Konunun Önemi	
7. Göçmenlerin Kültürel Uyumu ve Entegrasyonu.....	21, 22, 23
7.1 Giriş	
7.2 Sorunlar	
7.3 Avrupa Birliği'nin Göç ve Entegrasyon Politikaları	
8. Güney Azerbaycan Türkleri: Yaşanan Acılar ve Göç.....	24, 25, 26, 27
8.1 Güney Azerbaycan	
8.2 Tarihsel Süreç	
8.3 Günümüzdeki Durum	
8.4 Göçmen Güney Azerbaycan Türkler	
8.5 Türk Devletleri'nin Güney Azerbaycan Türklerine olan Tutumu	

9. Kanayan Bir Yara: Irak Türkmenleri.....28, 29, 30, 31

- 9.1 Türkmeneli ve Kuzey Irak Türkmenleri
- 9.2 Tarihsel Süreç
- 9.3 Günümüzdeki Durum
- 9.4 Göçmen Irak Türkmenleri
- 9.5 Türk Devletleri'nin Irak Türkmenlerine olan Tutumu

10. Acımız: Uygur Türkleri.....32, 33, 34, 35

- 10.1 Giriş
- 10.2 Tarihsel Süreç
- 10.3 Uygur Türkü Göçmenler
- 10.4 Uluslararası Tepki ve Türk Devletlerinin Tutumu

11. Cevaplanması Gereken Sorular.....36, 37

1. GENEL KOORDİNATÖRLERDEN MEKTUP

Değerli delegeler,

Merhabalar, ben TÜRKAS Genel Koordinatörü, Alperen Çelik.

2025 yılına geldiğimizde, küresel sistem; büyük güçler arasındaki stratejik rekabetin derinleştiği, Batı ittifakı içinde gerilimin tırmandığı ve bölgesel güçlerin daha fazla inisiyatif aldığı bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu değişim yalnızca devletler arası güç dengelerini değil; enerji arz güvenliği, savunma sanayii yatırımları, ekonomik yaptırımların jeopolitik etkileri, teknoloji ve bilgi savaşı gibi alanları da doğrudan etkilemektedir. Bu ekseninde incelediğimizde, Türk devletlerinin önemi her alanda giderek artmaktadır. Kendimi güvenlik çalışmaları üzerine geliştirmeye çalışan biri olarak, Türkistan bölgesinde elde edilen yeni mekanizmalara ve Orta Avrupa’da artan Macar nüfuzuna bakarak; Türk devletlerinin dünya siyasetinde daha aktif roller üstlendiğine ve kimlik problemlerinin üstesinden gelmeye çalıştığına inanmaktayım.

Ukrayna krizinden Keşmir sorununa, Sahel bölgesindeki istihbarat çalışmalarından Suriye’de elde edilen stratejik kazanımlara kadar Türkiye’nin aldığı aktif roller bunun açık bir göstergesidir. Uluslararası eksenin dışında da TÜRKAS’ın, sizler için hem mükemmel bir bilgi edinme hem de sosyal beceriler kazanma platformu yarattığına olan inancım tamdır. Bu çalışmanın; Türkiye’nin stratejik öngörüsünü güçlendirmeye, lise gençliğine ve kamuoyuna Türk dünyasının uluslararası sistemdeki rolü ve yönelimleri konusunda kapsamlı bir çerçeve sunarak, dış politika ve kültürel konularda bilgiye ulaşabileceğiniz bir ortam yaratacağına inanıyorum.

Her zaman yanımda olan, benim için bir dosttan fazlası olan kardeşim ve diğer genel koordinatörünüz Kerem’e; bu simülasyonun yaratılmasında beni asla yalnız bırakmayan Nergiz’e ve Yiğit’e çok teşekkür ediyorum.

Okul idaremize ve bizden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen danışman öğretmenlerimize teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyor, hepinize harika bir üç gün diliyorum.

Sevgilerle, Alperen Çelik

Değerli delegeler, kıymetli katılımcılar,

Ben TÜRKAS Genel Koordinatörü, Kerem Berber.

Türk dünyasının ortak mirasını yaşatmak, kültürel bağlarımızı güçlendirmek ve diplomasiyi genç nesillerle buluşturmak amacıyla bir araya geldiğimiz bu anlamlı organizasyona hepiniz hoş geldiniz. Ortak dil, tarih ve değerlerle yoğrulmuş, diplomatik yöntemler ile bir araya getirilmiş konferansımızda işleyeceğimiz konular ile göreceğiz ki, Türk gençliği olarak bizler, sadece geçmişin mirasını taşımakla kalmıyor, aynı zamanda ortak bir gelecek inşa etmenin sorumluluğunu da omuzlarımızda taşıyoruz.

Bunun bilinciyle Türk Gençliği olarak, Türk dünyasının bilimden sanata, teknolojiden diplomasiye uzanan geniş potansiyelini keşfetmek, köklü geçmişimizden aldığımız kuvvet ile güçlü bir gelecek inşaat etmek ve ortak yarınlarımızı şekillendirmek, en kıymetli görevlerimizdendir. Bu amaç doğrultusunda, Türk Devletleri Asamblesi Simülasyonu'nun sizlere yalnızca diplomatik bir ortam sunmakla kalmayıp, aynı zamanda ufuk açıcı bir tecrübe olmasını umuyor, sizleri ve konferansımıza katacağınız enerji, diplomasi ve vizyonu görmeyi dört gözle bekliyorum.

Son olarak, benim için yalnızca bir ekip arkadaşı değil, aynı zamanda bir kardeş olan Alperen'e, her aşamada desteğini hissettiren, düşünceleriyle ilham, emekleriyle güç veren Nergiz ve Yiğit'e, ve organizasyonumuzda yer alan bütün ekiplerimize, okul idaremize ve danışman öğretmenlerime gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

Türk dünyasının geleceğini birlikte şekillendirdiğimiz bu yolculukta sizleri görmekten büyük onur duyuyorum. Hepiniz hoş geldiniz.

Saygılarımla, Kerem Berber

2. KOMİSYON SEKRETERİNDEN MEKTUP

Sayın delegeler,

Ben Ahmet Sinan Çetin, Komite sekreteriniz. İlk sekreterlik deneyimimi sizinle beraber yaptığım için onur ve şeref duyuyorum. Umarım ki bu sekreteri olduğum komisyon bana ve sizlere bir şeyler katar. Komisyonumuzda göçmen sorununu ele aldık. Belki de en büyük değil ama Türk Dünyası'nda önemli bir yere sahip olan bir sorun. Göçmenlere "göçmen" gözü ile bakmak yerine, onlara da insan gözüyle bakabilmek yapmamız gereken en önemli şeydir. Bu insanların ötekileştirilmesi Türk Devletleri'nin gelişmesini etkilemekte ve geleceğini tehlikeye atmaktadır. Umarım ki komisyonumuzda bu soruna bir çözüm bulabiliriz. Ayrıca komisyonda Doğu Türkistan meselesi, Ahıska Türklerinin sürgün edilmesi gibi birçok kanayan yaramıza yer verdik. Eğer biz bu problemleri görmezden gelmeye devam edersek hiçbir yere varamayız. Umarım bu meseleleri kökten bir şekilde, mazlumun yanında olarak çözebiliriz.

Saygılarımla...

Ahmet Sinan ÇETİN
Komisyon Sekreteri

2. AKADEMİK ASİSTANDAN MEKTUP

Değerli Delegeler,

Ben Mert Medet Mermer. Siz saygıdeğer delegelerimizin Akademik Asistanı

olmaktan gurur duyduğumu söyleyerek mektubuma başlıyorum. Sizlere işleyiş ve diğer konular hakkında yardımcı olacağım. Sizlere olabildiğince yardımcı olabilmek adına detaylı bir çalışma kağıdı hazırladık. Göç Alanında İş Birliği komisyonu Türk Devletleri için bir hayli önem arz etmektedir. Çünkü göç, asırlardır gerçekleşen Dünya ve Türk Tarihine doğrudan etki eden bir olaydır. Önce Türk Devletlerinde olan göçlerden bahsettik. Ardından sizlere göçler hakkında bazı veri ve analizleri sunduk. Sizlerden göç konusundaki kararların yürütülebileceği bir mekanizma oluşturmanızı istedik. Göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde yaşadıkları uyum ve entegrasyon sorunlarına çözüm bulmanızı bekledik. Son olarak da biz Türklerin yüreğini yakan, kardeşlerimizin (Güney Azerbaycan, Kuzey Irak, Doğu Türkistan) yaralarına merhem bulmanızı istedik. Gazi Mustafa Kemal Atatürk; “Bütün ümidim gençliktedir” vecizesini söylerken biz Türk gençlerinin azimle , vatan sevgisiyle, adaletle , hürriyetle, cesaretle ve ferasetle Türklük için yeni fikir ve çözüm yolları bulmamızı istemiştir. Etkinliğin bir an evvel başlamasını istiyorum çünkü bir Türk genci olarak Türklük için, Türk Dünyası için düşünülmüş fikir ve çözüm önerilerini çok merak ediyorum. Umarım önümüzdeki üç günlük süreç herkes adına verimli, heyecan dolu, keyifli ve engin deneyimlerle geçer. Tüm değerli delegeler, hepinize başarı dileklerimi iletiyorum ve sizlerle bir araya gelmek için sabırsızlanıyorum...

Mert Medet MERMER
Komisyon Akademik Asistanı

3. TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI VE TÜRKSOY TANIMLARI

3.1 Türk Devletleri Teşkilatı

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Türk dünyasındaki ülkeler arasındaki iş birliğini güçlendirmek amacıyla kurulan uluslararası bir örgüttür. 1992 yılında Türkiye'nin öncülüğünde başlatılan Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri süreci,

2009 yılında Nahçıvan Anlaşması ile kurumsallaşarak Türk Konseyi adını almış ve 2021 yılında İstanbul Zirvesinde alınan kararla Türk Devletleri Teşkilatı adını almıştır. Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan tam üye; Macaristan ve Türkmenistan ise gözlemci üye statüsündedir. Teşkilat, siyasi, ekonomik, kültürel ve stratejik alanlarda üye ülkeler arasında iş birliğini artırmayı hedeflemektedir. Son yıllarda, özellikle ulaştırma, ticaret, enerji ve savunma sanayii gibi alanlarda entegrasyonu derinleştirmek adına önemli adımlar atılmıştır. Türk dünyasının ortak tarihi, dili ve kültürel mirasını korumak ve geliştirmek temel amaçlardan biri olurken, aynı zamanda küresel düzeyde stratejik ve ekonomik bir güç olma yönünde ilerlemektedir. TDT, bölgesel güvenlikten uluslararası diplomaside ortak hareket etmeye kadar geniş bir perspektifte çalışmalar yürütmekte ve Türk devletlerinin dünya sahnesindeki etkisini artırmaktadır. 2022 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) gözlemci üye olarak kabul edilmesi, teşkilatın genişleyen vizyonunu ve Kıbrıs meselesine yönelik desteğini göstermesi açısından önemli bir gelişme olmuştur. Doğu-Batı arasındaki enerji hatlarında kritik bir konumda bulunan Türk Devletleri Teşkilatı, özellikle Zengezur Koridoru gibi projelerle ekonomik entegrasyonu sağlamlaştırmayı amaçlamakta ve Türk dünyasının siyasi birliğini güçlendirmektedir.

Türk Devletleri Teşkilatı Resmi Bayrağı.

3.2 TÜRKSOY

TÜRKSOY, Türk dili konuşan devletler ve topluluklar arasında kültürel iş birliğini güçlendirmeyi, Türk dünyasının ortak kültür mirasını korumayı ve tanıtmayı amaçlayan

uluslararası bir organizasyondur. 1993 yılında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de kurulan bu kuruluş, Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kuzey Makedonya, KKTC, Tataristan, Başkurtistan, Altay, Hakasistan, Çuvaşistan ve Gagavuzya'nın da içinde bulunduğu 14 üye devlet ve bölgenin katılımıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. TÜRKSÖY, Türk kültürünün yayılması, Türk halkları arasında kardeşlik bağlarının pekişmesi ve kültürel iş birliğinin güçlendirilmesi amacıyla önemli bir platform oluşturur. TÜRKSÖY'un temel hedeflerinden biri, Türk dili ve kültürünü uluslararası alanda tanıtmak ve Türk halkları arasındaki kültürel dayanışmayı arttırmaktır. Türk dünyasının sanatını, müziğini, edebiyatını ve geleneksel el sanatlarını koruyarak bu zengin mirası gelecek nesillere aktarmak için çeşitli projeler yürütmektedir. Düzenlediği konserler, festivaller, sergiler, edebi etkinlikler ve kültürel programlarla Türk kültürünün tanıtılmasına katkı sağlamakta ve Türk dünyasının sanatsal ve kültürel mirasını dünyaya tanıtmaktadır.

RKAS
Rİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı bayrağı

4. GÖÇMEN VE TÜRK DEVLETLERİNDE OLAN GÖÇLER

4.1 Göçmen ve Tanımı

“Göçmen” Birleşmiş Milletlerce: “kendi vatandaşı olduğu veya sürekli ikamet ettiği ülkeden başka bir ülkeye taşınan ve böylece varış ülkesi fiilen onun yeni sürekli ikamet ülkesi haline gelen kişi” olarak tanımlanmıştır. Göçmen olan bireyler; vatandaşı olduğu ülkeden ekonomik, politik ,irticai ve benzeri sebeplerden dolayı ayrılıp başka ülkelerde göçmen statüsünde ikamet etmektedirler. Mesela siyasi sebep olarak en iyi örnek 1986’da Avustralya’da düzenlenen Dünya Halter Şampiyonası’ndan kaçıp Türkiye Büyükelçiliğine sığınıp Türkiye’ye iltica eden Naim Süleymanoğlu’dur.

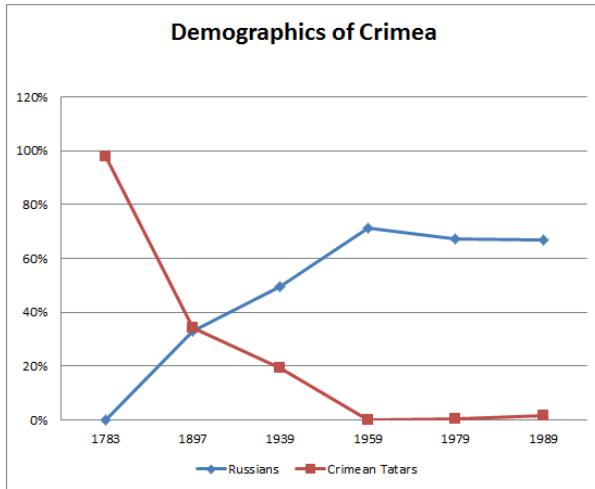
Naim Süleymanoğlu göç sonrası Başbakan Turgut Özal ile beraber.

4.2 Türk Devletlerinde Olan Göçler

4.2.1 Türkiye

Türkiye’ye olan göçler Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi olarak ikiye ayrılabilir. Osmanlı Dönemi, Osmanlı İmparatorluğu’nun 1923 yılına kadarki son iki yüzyılını kapsar. Cumhuriyet Dönemi ise, Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze, 3 ayrı başlık altında incelenebilir. Bu başlıklar 1923- 1950, 1950-1991, 1991-Günümüz şeklinde sıralanabilir.

Günümüze dek Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına olan göçler Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak kaybetmeye başlamasıyla beraber başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine doğru ise bu toprak kaybı arttığından ve milliyetçilik akımının da etkisiyle Türklere yapılan ırkçılıktan dolayı göçler büyük oranda artmıştır. Bu dönemlerde Türkiye'ye göç eden göçmenler Osmanlı İmparatorluğu'nun zamanında uyguladığı iskan politikasından dolayı çeşitli Türk boylarına mensuplardır. Bu durum Türkiye'deki Türk çeşitliliğini arttırmıştır. Osmanlı'ya, Balkanlar'da kaybedilen topraklardan Müslüman Türk tebaa göç etmeye yavaş yavaş başlamıştır. 1783 yılında Kırım'ın Ruslar tarafından ele geçirilmesi ile ilk büyük Müslüman ve Türk göçü başlamıştır. Kırım Ruslar tarafından ele geçirilmeden önce küçük gruplar halinde gelen Kırım ve Tatar Türkü göçler Kırım'ın ele geçirilmesiyle kitlesel hale gelmiştir. Başka bir büyük göç hareketi ise 1877-1878 (93 Harbi) Osmanlı-Rus Savaşı sonrası kaybedilen tarihsel "Gürcü" topraklarından Anadolu'ya yapılan göçleridir. Bu göç 1879 İstanbul Antlaşması'ndan 1921'e kadar sürmüştür. Azerbaycan'dan Anadolu'ya 19. yüzyılın başlarından itibaren göçler başlamış olup 93 Harbi ile birlikte bu göçler önemli derecede artmış olup I. Dünya Savaşı'nda günümüze göre az da olsa o zaman için büyük sayılan on bin kişi göç etmiştir. 1864 yılında Çarlık Rusya'sı günümüz Gürcistan'ının kuzeyinde yaşayan Çerkeslere soykırım yapmış ve sürgüne göndermiştir. Bu soykırımın sonucu 2 milyondan fazla Çerkes Anadolu'ya göçmüş ve bu sayının yaklaşık 1 milyonu göç yolunda hayatını kaybetmiştir. Bunun sonucunda Kafkasya ağır şekilde yara almış ve etkilenmiştir.

1783'ten 1989'a kadar Kırım'ın demografik değişimi.

Cumhuriyet Döneminde Türk göçlerinin yoğunluğu azalmıştır. Cumhuriyet Dönemindeki ilk Türk göçleri Yunanistan'da yaşayan Türklerin mübadele yolu ile Türkiye'ye getirilmesiyle olmuştur. Mübadele, Lozan Antlaşması'nın gereği olarak yapılmış olup 1938'e kadar sürmüştür. 384 bin Türk, anavatana geri dönmüştür. Türkiye'ye Makedonya'dan 1924, 1936, 1953 yıllarında olmak üzere üç dalga şeklinde Türk göçü olmuştur. Yugoslavya'dan ise 305.158 kişi göçmüştür. Bunların bir kısmı bizzat devlet tarafından yerleştirilmiş olup diğer kalan kısım ise kendisi yerleşmiştir. Bu yerleşenlerin içine, Makedonya'dan 3 dalga halinde gelen Türkler o zamanda Makedonya'nın Yugoslavya'nın bir parçası olmasından dolayı dahil olmuştur. Türkiye'ye Bulgaristan'dan yoğun bir göç faaliyeti olmuştur. İlk göç 1925 yılında imzalanan Türkiye-Bulgaristan ikamet sözleşmesiyle olmuştur. Bu sözleşme sonucu 1949 yılına kadar Türk göçü olmuştur ve bu anlaşma ile göç edenlerin sayısı yaklaşık 219.000 kişidir. 1946 da Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nin kurulması ile birlikte 1949-1951 yılları arasında 156.063 Türk, Türkiye'ye göçmüştür. 1968-1979 yılları arasında Bulgaristan ile imzalanan yeni bir anlaşma ile 116.521 Türk, anavatana göçmüştür. 1989 yılında Bulgar Hükümetinin Türklere uyguladığı ağır ırkçı politikalar sonucu birçok Türk, Türkiye'ye göç etmiştir. Romanya'dan Türkiye'ye 1923-45 arası 100.000'den fazla Türk göç etmiştir. Balkanlar'dan Türkiye'ye sadece 1923-45 yılları arasında 800.000 Türk göçmüştür. 1950 yılında Çin'in Doğu Türkistan Cumhuriyeti'ni işgal etmesi sonucunda da Türkiye'ye göç olmuştur. 1979 İran Devrimi'nden sonra 1 milyon İran asıllı Türk ve Fars, Türkiye'ye göçmüştür. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ın işgal etmesi sonucu Türk kavimlerinden Türkiye'ye göç olmuştur.

1989 Büyük Bulgaristan Göçünde göç eden Türkler.

4.2.4 Kırım Tatarlarının Sürgünü

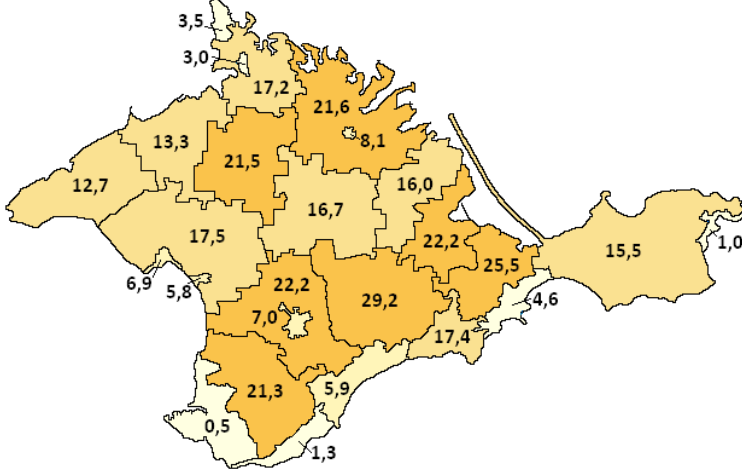
18-20 Mayıs 1944 tarihleri arasında yaklaşık 200.000 Kırım Tatarı Nazilerle işbirliği yaptığı iddia edilerek Orta Asya'ya sürgün edilmiştir. Özbekistan başta olmak üzere Kırgızistan ve Kazakistan'a göç ettirilmişlerdir. İki yıl içerisinde yolculuk ve yerleşim şartlarından dolayı göç edenlerin yarısı hayatını kaybetmiştir. Kırım Tatarlarının sürgün edilmesi Ahıska Türklerinin sürgün edilme sürecine çok benzerdir. Sürgünün başladığı tarihin sabahında evlerinin etrafı sabahleyin NKVD mensupları ve Kızıl Ordu Birlikleri tarafından sarıldı ve toparlanmaları için 15-30 dakika süre verildi. Kırım Tatarları, hayvan vagonlarına bindirilip sürgüne gönderildi. 200.000 kişinin sürgüne gönderilmesi 72 saat sürdü ve sürgün yolu 2 ila 4 hafta sürdü. Yol boyunca Kırım Tatarları açlık, susuzluk ve tifo ve dizanteri gibi hastalıklarla mücadele ettiler. Resmi verilere göre 7.889 kişi hayatını kaybetti. Başka kaynaklar göre ise hayatını kaybeden kişi sayısı 30.000'e kadar çıkmıştır. Resmi verilerin yalan veri olması daha olasıdır. Kırım Tatarlarının yerleştikleri bölgelerde 40.000 - 50.000 Kırım Tatarı hayatını kaybetmiştir. Kırım Tatarları sürgün edildikten sonra (1944 - 1984 yılları arası) kimlik belgelerinde “özel göçmen” damgası taşındılar ve ağır ırkçılık ve ayrımcılığa maruz kaldılar. Meslek seçimi, seyahat etme ve eğitim hakları büyük oranda kısıtlandı. Kırıma dönmeleri yasaklandı. Okul,

gazete ve camii gibi kültürel kurumları kapatıldı. Ana dilleri yasaklandı ve asimilasyona uğradılar. Bu dönem boyunca Sovyetler Birliği Kırım'ı Slavlaştırarak asimile etmiştir.

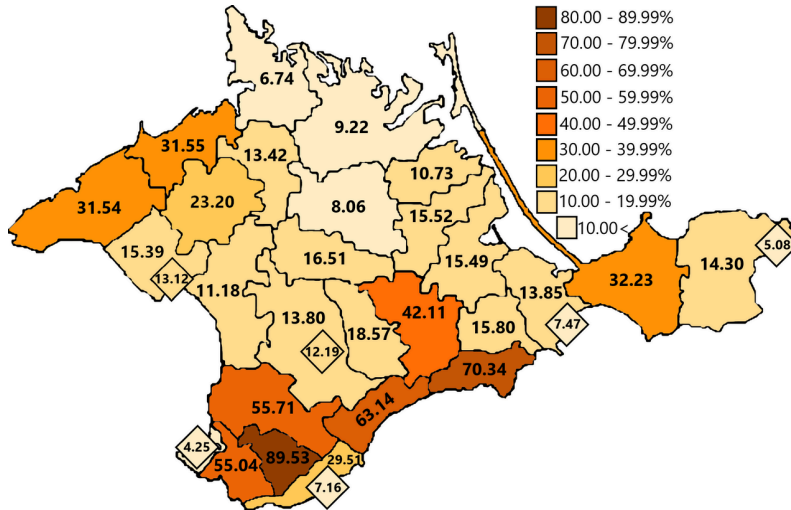

Sürgün edildikten sonra bir Kırım Tatar çocuk.

Розселення татар у Криму за переписом 2001 року

2001 Nüfus Sayımına Göre Kırım'daki Kırım Tatarlarının Yüzdesi.

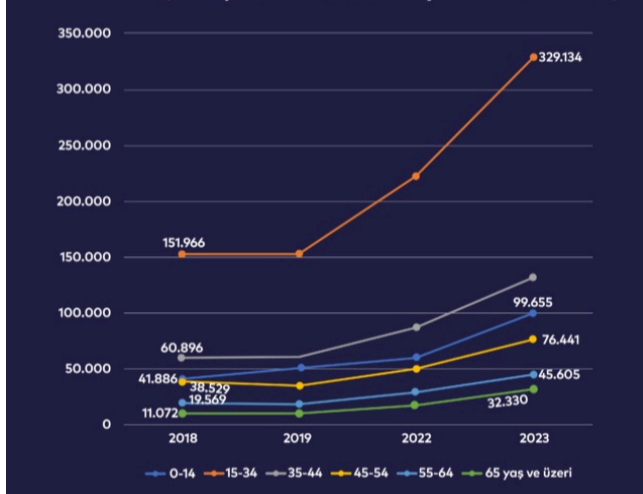
1939 nüfus sayımına göre Kırım'daki Kırım Tatarlarının bölgelere göre yüzdeleri.

5. Türk Devletlerinin Verdiği Göç Sayısı ve Analizi

Türk devletlerinden göç eden insan sayısı 2023 yılı itibari ile büyük bir artış göstermiştir. Bunun sadece tek bir sebebi yoktur. 2020 Covid-19 salgını ile başlayan ekonomik kriz, bölgesel gerginlik (2023'te Dağlık Karabağ'da yapılan operasyonlar buna örnek gösterilebilir), Doğal afetler, baskıcı rejimler ve benzeri şekilde sebepler sıralanabilir. Türk Devletlerinden yapılan göç hakkında birkaç devlet hariç sınırlı sayıda bilgi bulunmaktadır. O kadar sınırlıdır ki göç eden birey sayısı bile tam olarak bilinmemektedir. Bu durum ilerleyen yıllarda olabilecek büyük orandaki nüfus kayıpları gibi göçe bağlı sorunların erken tespit edilip harekete geçilmesini geciktirmekte hatta ve hatta hiçbir zaman harekete geçirmesine sebep olmaktadır.

Bağımsız Türk devletlerinde nüfus oranına göre en çok göç veren devlet Kırgızistan'dır. Kırgızistan'da yaşayan vatandaşların en büyük göç etme sebebi ekonomik sebeplerdir. Kırgızistan'dan yaklaşık 1 milyon kişi göç etmiştir. Kırgızistan'ın nüfusunun 7 milyon olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu sayı oldukça fazladır. Bu durum sınırlı verilerle de birleşince daha vahim bir hale gelmektedir. Verilerin az hatta bazı durumlarda hiç olmaması Kırgızistan'ın geleceği için büyük bir risk taşımaktadır. Kırgızistan'dan başka ülkelere giden göçmenlerin ise büyük bir çoğunluğu kaçak yollarla ülke dışına çıkmaktadır. Bu durum diğer Türk devletlerinde de aynı şekildedir. Bunun sebebi olarak ülke rejimlerinin halk üzerindeki baskıcı politikalarının yasal yollar ile yurt dışına göç etmeyi zorlaştırması, göçmenlerin gitmek istediği ülkelerin bazı ülkelerden gelen göçmenlere ve o ülkeye uygulanan politikalar, kısacası göç alan ve göç veren ülkeler arasındaki ilişkiler bu duruma sebebiyet vermektedir. Kaçak göçmenler kontrolsüz bir şekilde geldikleri için gittikleri ülkelerde çeşitli sorunlara yol açarlar. Bu sorunlar salgın hastalıklar, halka tehlike oluşturabilecek bireylerin gelmesi şeklinde daha birçok örnek verilebilir.

En çok göç veren ikinci devlet ise Türkiye'dir. 2024 yılında açıklanan TÜİK verilerine göre 2023 yılında Türkiye'den 316.456 kişi göç etmiştir. 2022 yılında bu sayı 494.052, 2021 yılında ise 287.651 kişi şeklindedir. Türkiye'den yurtdışına göç eden bireylerin büyük bir çoğunluğu 15 - 34 yaş arasındır.

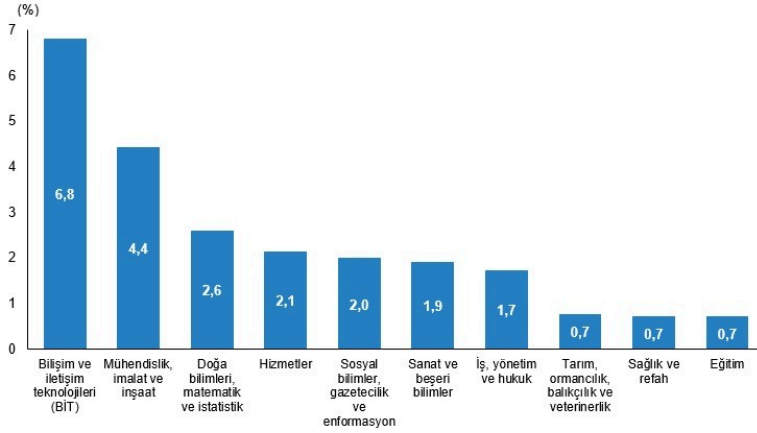
Yıllara ve Yaş Gruplarına Göre Türkiye'den Giden Göç Grafiği

Bu yaş grubunun yurt dışına göç etmesi Türkiye'de bulunan nitelikli nüfusun büyük oranda azalmasına sebep olmuştur. Türkiye uzun süredir bu durumun önüne geçmeye çalışmaktadır. Türkiye'den yurtdışına yapılan göçün çoğu beyin göçüdür. Nitelikli okullarda okumuş ve halihazırda meslek sahibi bireyler, ekonomik ve güvenlik endişeleri sebebiyle yurt dışına göç etmektedirler. TÜİK verilerine göre Yükseköğretim mezunlarının beyin göçü oranı 2015 yılında %1,6 iken, 2023 yılında %2,0 oldu. 2023 yılında yükseköğretim mezunu kadınların beyin göçü oranı %1,6, erkeklerin beyin göçü oranı ise %2,4 olarak gerçekleşti.

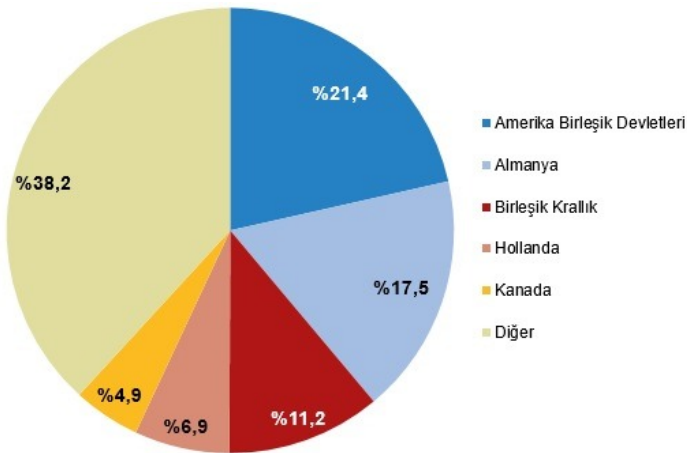
Cinsiyete göre yükseköğretim mezunlarının beyin göçü oranı 2015-2023.

Yine TÜİK verilerine göre En yüksek beyin göçü oranına sahip eğitim ve öğretim alanları bilişim ve iletişim teknolojileri (%6,8), mühendislik, imalat ve inşaat (%4,4) ve doğa bilimleri, matematik ve istatistik (%2,6) oldu.

TÜİK 2023 yılı Yükseköğretim Beyin Göçü İstatistikleri.

Bir lisans programını tamamlayanların göç etmek için tercih ettikleri ilk beş ülke sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri (%21,4), Almanya (%17,5), Birleşik Krallık (%11,2), Hollanda (%6,9) ve Kanada (%4,9) oldu.

Türkmenistan Türk devletleri arasında diğerlerine göre az göç veren bir ülkedir. Ama bunun sebebi ülkenin gelişmiş olmasıyla alakalı değildir. Türkmenistan diğer Türk Devletlerine kıyasla daha kapalı bir ülkedir. Çeşitli haber kaynaklarında belirtildiğine göre Türkmenistan vatandaşlarının 30 yaşından önce yurt dışına çıkmaları yasaktır. Ancak 30 yaşından sonra pasaport alınca yurt dışına çıkabiliyorlar. Türkmenistanlı öğrenciler ise bu duruma bir istisna sayılabilir. Diğer Türk devletlerinde bulunan üniversitelerin daveti sayesinde yurt dışında eğitim alabilmektedirler.

Türkmenistan'da uygulanan baskıcı politikalar bir şekilde imkanını bulup Türkmenistan'dan giden bireyleri kaçak göçmen olmaya zorluyor. Bu durum hem Türkmenistan hem de kaçan Türkmenistan vatandaşlarının gittiği ülkelerde çeşitli güvenlik zafiyetlerine sebep olmaktadır. Durum o kadar kötü ki durum şu şekilde aktarılmaktadır: “Şimdi de, Aşkabat yönetimi, yurt dışında eğitim gören Türkmen öğrencilerin seyahatini engelliyor. Binlerce öğrenci mağdur durumda. Durumu iyi olan aileler, havaalanındaki memurlara binlerce dolar rüşvet vererek çocuklarını yurt dışına gönderebiliyor. Parası olmayanlarsa çıkış yapamıyor. Sadece öğrenciler değil, imkânı olan herkes bir yolunu bulup Türkmenistan'dan çıkmaya çalışıyor. Ekonomik sıkıntı ve siyasi baskıdan bunalan Türkmenler akınlar halinde yurt dışına çıkıyor. “Sanatçı, doktor, mühendis ve bilgisayar uzmanı gibi eğitilmiş Türkmenler yurt dışı ikametgâhı olarak Rusya'yı tercih ederken, mesleksiz ve niteliksiz Türkmenler kaçak işçi olarak çalışmak üzere Türkiye'ye gidiyor. Zaten başta İstanbul olmak üzere Türkiye'deki büyük kentlerde ev hizmetçileri ve bebek bakıcılarının çoğu Türkmenistan vatandaşlarından oluşuyor. Aşkabat'ta bugünlerde Rus Konsoloslğunun önü, ana-baba günü gibi, insanlar uzun kuyruklarda bekleyerek Rus vizesi almaya çalışıyor. Ukrayna savaşından dolayı Rusya'da hüküm süren yoğun işsizlik, pahalılık ve ambargoya rağmen Türkmenlerin bu ülkeye gitmek istemeleri, onların yaşadığı çaresizliği gözler önüne seriyor.” “Durum o kadar vahim ki, herkes Rusya'dan kaçarken onlar Rusya'ya sığınmaya çalışıyor” Bazı Türkmen makamlarına göre, 2008-2018 arası, 1,9 milyon Türkmenistan vatandaşı daimi

olarak yurt dışına yerleşmek üzere ülkeyi terk etti, buna elbette yurt dışında geçici olarak ikamet eden işçiler dâhil değil. Türkmenistan yönetimi ise, ülkedeki koşulları iyileştirmek yerine bir yandan insanların seyahat özgürlüğünü kısıtlarken aynı zamanda diğer ülkelerin Türkmen vatandaşlarına vize vermesini engellemeye çalışıyor.

6. TÜRK DEVLETLERİ GÖÇ KOORDİNASYON GRUBU

6.1 Kuruluşu

Türk Devletleri Teşkilatı'nın Göç konusundaki ilk resmi adımları, 7 Mayıs 2020'de Türk Konseyi'nin Dönem Başkanlığı'nı temsil eden Azerbaycan Cumhuriyeti Göç İdaresi ve Sekreteryası, Üye ve Gözlemci Devletlerin Göç Hizmetleri ve İlgili Yetkilileri arasında yapılan video - konferans toplantısı ile atılmıştır. Bu Toplantıda, pandemi sürecinin ülkelerin kendi topraklarında bulunan vatandaşları üzerindeki olumsuz etkileri tartışılmış ve izin, vize ve diğer göçmenlik ile ilgili sorunların çözümü için ortak adımlar atılması kararlaştırılmıştır ve Göç Koordinasyon Grubu oluşturulmaya karar verilmiştir. Göç Koordinasyon Grubu'nun ilk toplantısı, 7 Ağustos 2020 tarihinde, Üye Devletlerin ilgili Göç Hizmetleri Bölümleri yetkililerinin katılımıyla video konferans toplantısı şeklinde gerçekleştirilmiştir. Toplantıda, Özbekistan ve Kırgızistan'dan gelen iş gücü göçmenlerinin Üye Devletlerin topraklarındaki faaliyetlerinin yasallaştırılması gibi konular ele alınmıştır. Taraflar ayrıca, pandemi nedeniyle ülkelerinden ayrılma imkanı bulamayan vatandaşlar da dahil olmak üzere, iş gücü göçüyle ilgili mevzuat gereksinimleri ve Üye veya Gözlemci Devletlerin topraklarında ikamet eden ya da geçici olarak bulunan vatandaşlara ilişkin istatistiksel verileri paylaşmışlar ve Türk Konseyi çerçevesinde tek bir veri tabanı oluşturmayı kabul etmişlerdir.

6.2 Günümüzdeki Durumu

Türk Devletleri Göç Koordinasyonu Grubu'nun günümüzde , Mayıs ve Ağustos 2020 tarihlerinde yaptığı video - konferansları dışında, toplantı yaptığı görülmemektedir. Türk Devletleri Göç Koordinasyonu Grubu'nun kurumsal yapısı belirsiz olup, Türk Devletleri Teşkilatında aktif olarak çalışmalar yapan Göç konusunda hususi bir kurum da yoktur. Savaşlar, doğal afetler, ekonomik krizler, salgınlar gibi pek çok sebepten kaynaklanan, Türk Devletleri Teşkilatı Üye Ülkelerinde mütemadiyen değişiklik gösteren, Dünya Tarihi boyunca her zaman etkin bir rol oynamış son derecede önemli olan Göç konusunda, çok fazla kritik sorunlar vardır ve Türk Devletleri'nin bu konudaki birliği ise zayıftır.

Göç Koordinasyon Grubu'nun Toplantısı.

6.3 Konunun Önemi

Tüm Dünya Tarihi boyunca göçler; imparatorluklar yıkmış, yeni devletler kurmuş, çağ açmış, çağ kapatmış, çeşitli milletlerin ise yurtlarını belirlemiştir yani tarihsel bir perspektiften bakıldığında göçlerin önemi çok yüksektir. Günümüzde ise Türk Devletleri arasındaki Türklerin göç durumu şöyledir; 2023 yılında 214.779 Türk göçmen Türkiye'ye gelmiş ve bunlar başlıca Rusya, Azerbaycan, Türkmenistan, İran, Afganistan gibi ülkelerden gelen göçlerdir. Türkmenistan'dan Türkiye'ye 2023 yılında 120.928 turist göç etmiştir. Azerbaycan nüfusunun büyük çoğunluğunu etnik Azerbaycan Türkleri, oluşturmaktadır. 1990'lı yıllarda Özbekistan'dan göç eden yaklaşık 50.000 Ahıska

Türkü, Azerbaycan'a yerleşmiş ve birçoğu vatandaşlık almıştır. Kazakistan'da 2023 yılı itibarıyla çalışan yabancıların arasında 1.820'si Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. İlaveten yaklaşık 150.000 etnik Türk yaşamaktadır. Bu nüfus, özellikle Almatı (45.000), Türkistan Eyaleti (40.000), Jambıl Eyaleti (36.000) ve Kızılorda'da (10.000) yoğunlaşmıştır. Tüm bu verilere baktığımızda özellikle de Türk Devletleri arasındaki göç sayısı çok fazladır ve bu da beraberinde çeşitli sorunları getirmektedir. Tüm bu sorunlara çözüm için kurulan Türk Devletleri Göç Koordinasyonuna da büyük görevler düşmektedir.

7. GÖÇMENLERİN KÜLTÜREL UYUMU VE ENTEGRASYONU

7.1 Giriş

Türk Devletleri arasında göç eden binlerce Türk göçmen bulunmaktadır. İş, eğitim, turizm, savaş, geçim sıkıntısı gibi birçok nedenden dolayı Türk Devletleri arasında göçler olmaktadır. Bu göçmenler, göç ettikleri ülkelerde pek çok sorunlar karşı karşıya kalmaktadır. Maalesef bu sorunlar ufak tefek sorunlardan ibaret değildir. Göçmenlerin en başta uyum ve entegrasyonda her ne kadar bir Türk devletine gitseler bile sorunlar yaşadığı bir acı gerçektir.

7.2 Sorunlar

Türk Devletleri arasında göç eden göçmenlerin başlıca sorunları şunlardır: Dil (Lehçe Farklılıkları), Yasal statü belirsizliği (Denklik Sorunu), Vatandaşlık alma sorunu, eğitimde müfredat farklılığı, diploma sorunu ve kültürel uyum problemleri. Farz-ı misal 2023 yılında Türkmenistan'dan Türkiye'ye 120 bin göçmen göç etmiştir ve bu göçmenlerin

çoğu kısmı sanayi ve hizmet kollarındaki olan iş imkanları için göç etmiştir fakat bu göçmenler çok sayıda sorun yaşamıştır.

7.3 Avrupa Birliği'nin Göç ve Entegrasyon Politikaları

Avrupa Birliği, Dünya'daki en temeli sağlam Bölgesel Örgütlerin başını çekmektedir. Her devrin her bölgenin sorunu olan göç sorunuyla Avrupa Birliği de karşı karşıya kalmıştır. Avrupa Birliği ülkeleri, bu göçten doğan sorunlar için pek çok fikir üretmiş ve uygulamaya koymuştur. Bu politikalar ve izledikleri yollar Türk Devletleri arasındaki Göç Sorunları için örnek teşkil etmektedir ve bu yüzden bu politikalar ve yeni çıkacak fikirler büyük önem arz etmektedir.

Dil Sorunu:

İnsanı insan yapan en büyük gereçlerin başında aklıdan sonra dil gelmektedir. İnsanlar dil aracılığıyla sosyalleşmiş ve kültürler dil sayesinde oluşmuştur. Bir göçmen, göç ettiği ülkenin belirli bir düzeyde dilini bilmek zorundadır. Bazı ülkeler vatandaşlık ve oturma izni için dili zorunlu hale dahi getirmiştir. Avrupa Birliği, AMIF (İltica, Göç ve Entegrasyon Fonu) gibi fonlarla bir çok dil odaklı proje ve programı desteklemektedir. Eğitimler, genellikle göç edilen ülkenin ana dilinde verilmektedir. Kurslarla beraber göçmenin hem dili hem de sosyal becerileri geliştirilmektedir. Türk Devletlerinde ise dil hususunda ortak bir çalışma ve sistem bulunmamakta ve bu yüzden de dil konusunda yeni fikir ve projelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Eğitim Sorunu:

Bir toplumu toplum yapan eğitimidir. Kültürel, akademik, sosyal birçok alanda eğitim o toplumu inşa eder. İşte bu yüzden Avrupa Birliği, göçmen çocukların eğitim hakkını hukuki olarak da güvence altına almış ve eğitimin devamı içinse çeşitli politikalar üretmiştir. AB ve ulusal bütçelerden karşılanan programlar ve göçmen çocuklar için dil hazırlık sınıfları, psikolojik destek, rehberlik gibi hizmetler yapılmaktadır. Öğretmenler de bu hususlarda ivedilikle eğitilmekte ve öğrencileri toplumsal birliğe teşvik etmektedir. Ayrıca okul kayıt süreçlerinde ise kimlik, oturma, statü gibi süreci yavaşlatan sorunlar kaldırılıp süreç hızlandırılmıştır. Bu politikalarla çocuklar için de sosyal uyumu sağlama

hedeflenmiştir. Türk Devletlerinde ise eğitimde entegrasyon konusunda yeteri kadar çalışma bulunmamaktadır.

Yeterlilik ve Mesleki Eğitim:

Mesleki eğitim için göçmenlerin bu hakkı yasalarla güvence altına alınmış ve maddi olarak da desteklenmektedir. ECVET (Avrupa Mesleki Yeterlilikler Çerçevesi), NARIC (Ulusal Akademik Tanıma Bilgi Merkezleri gibi sistemlerle akademik ve mesleki denklik sağlanmaktadır. Ayrıca göçmenler için dil eğitiminin yanında ilaveten mesleki eğitimler de verilmektedir. Kadınlar için çocuk-yaşlı bakımı gibi alanlarla ilgili eğitimler verilmektedir. Genç göçmenler içinse çıraklık programları bulunmaktadır. Göçmenlere staj ve işbaşı eğitimleri de verilmektedir ve bu sistem sayesinde hem kaliteli personel hem de göçmenlerin istihdamı sağlanmaktadır. Eğitimler sonunda ise katılımcılara sertifikalar verilmektedir. Türk devletlerinde hizmet özellikle sektörü için edilen göçlerde bu konu çok mühimdir.

Erasmus+ Programı ve Uluslararası Değişim:

Avrupa Birliği eğitim gençlik ve spor alanlarında kültürel ve toplumsal uyum için Erasmus+ gibi değişim programlarını desteklemektedir. Öğrenci değişimleri ile mesleki gelişime, farklı kültürleri tanımaya, iletişimi geliştirmeye gibi birçok katkı sağlanmaktadır göçmene. Ve entegrasyon daha kolaylaştırılmaktadır. Türk Devletleri'nin benzer uluslararası büyük değişim programları kurması, entegrasyon için çok önemlidir.

Zorluklar:

Avrupa Birliği, tüm bu fikirde ve yürürlükteki politikalarla yetinmiyor ve sürekli yeni fikirler ve projeler üretmektedir. Bu sayede sürekli yenilenen, değişen ve gelişen bir sistemi devam ettirmektedirler.

7.4 Savaş ve Sürgün gibi Sebeplerden Dolayı Göç Eden Göçmenlerin Psikolojik Entegrasyonu

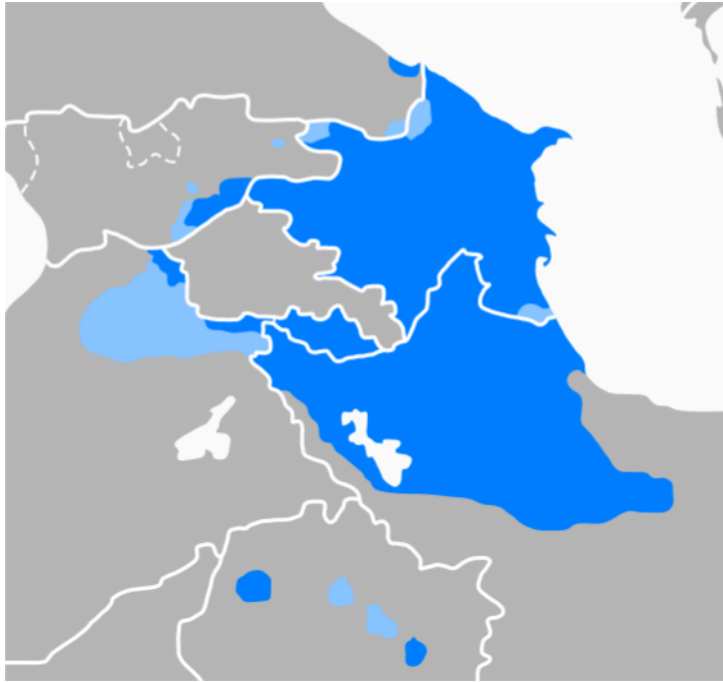
Savaşlar, soykırımlar, sürgünler Türk Tarihinin acı gerçekleridir ve günümüzde de bu olaylar hala devam etmektedir. Özellikle 20. yüzyılda yapılan Hocalı Katliamı, Kırım Tatar Sürgünü, Ahıska Türklerinin Sürgünü, Balkan Savaşlarında Türk ve Müslüman halkın katledilmesi gibi pek çok acı olay yaşanmıştır ve bu olayların etkileri hala görülmektedir. Bu acı sebeplerden dolayı göç eden göçmenler pek çok zorluk yaşamaktadır. Örneğin; günümüzdeki en acı veren hadiselerden Doğu Türkistan'da yapılan soykırımlardan dolayı göç eden Uygur Türkleri, psikolojik olarak sorunlar yaşamakta ve bu da doğal olarak göçmenlerin entegrasyon sürecini zorlaştırmaktadır. Göçmenler, pek çok travmaya sahip olduğundan dolayı kendilerini sürekli tehlikedeymiş gibi, her an başlarına bir kötü olay gelecekmış gibi hissetmektedir.

8. GÜNEY AZERBAYCAN TÜRKLERİ: YAŞANAN ACILAR VE GÖÇ

8.1 Güney Azerbaycan

İran'ın kuzeyinde Tebriz, Urumiye, Erdebil ve Zencan gibi önemli şehirleri içinde barındıran Güney Azerbaycan Bölgesi'nde milyonlarca Türk, kültürel baskıya maruz kalmakta ve acılar çekmektedir. Ethnologue'ye (Dil Atlası) göre bölgede 23 milyon kişinin ana dili Türkçedir. Azerbaycan kökenli kaynaklara baktığımızda ise bölgedeki Türk nüfusunun 40 milyon civarı olduğu söylenirken pek çok kaynak tarafından yaklaşık 25-30 milyon Türk olduğu söylenmektedir. Güney Azerbaycan Türkleri, çok büyük bir Türk nüfusunu kapsadığı için Türk Devletleri için büyük bir önem arz etmektedir lakin Türk Devletleri'nin şu anda yeteri kadar çalışma yapmadığı görülmektedir.

Azerbaycan Türkçesini Konuşanların dağılımı.

8.2 Tarihsel Süreç

11. Yüzyılda Oğuzlar Selçuklu Devleti'ni kurmuş, o dönemde Güney Azerbaycan Bölgesi'ne de hükmetmiştir bu sayede bölge Türkleşmeye başlamıştır. Önceleri Sünni sonradan Şii olan Safevîyye Tarikatı, 1501 yılında 14 yaşındaki Şah İsmail tarafından devlet olarak kurulmuştur. Şah İsmail bir Erdebil Türküdür ve bu devleti, Türk Devleti yapmıştır. Saray dili Türkçedir, Anadolu'daki Türkmenlere yazdığı şiirler ve davetlerde ise Türklüğü ön plana çıkarmış, Türklüğü Devletin merkezine yerleştirmiştir. Ancak Sünni olan Türklere de cebren Şii inancını dayatmıştır. 18. Yüzyılda Safevîler lağvedilmiş, yerine Kaçarlar geçmiştir. Bu dönemde yapılan Gülistan ve Türkmençay antlaşmaları ile Kuzey ve Güney Azerbaycan olarak bölge ikiye bölünmüş Kuzey, Rusyalara bırakılmış Güney ise Kaçarlara kalmıştır. Bu dönemde Türklere yönelik Farslaştırma ve asimilasyon politikaları uygulanmaya başlamıştır.

Azerbaycan'ın Rusya ile İran arasında bölünmesini gösteren bir 19. yüzyıl haritası.

20. Yüzyılın başlarında ise İran, Fars milliyetçiliğini ön plana koymuş ve Türkçe okullar kapatılmış, Türkçe yayınlar sansürlenmiş, asimilasyonlar daha da artmıştır. 1945-46'da özerk bir Azerbaycan Milli Hükümeti kurulmuş hatta Türkçe resmi dil de yapılmıştır fakat İran, bu hareketi bastırmış ve ardından ise pek çok insanı katletmiştir. 1979 İran Devrimi sonrası ise bu zulümler daha da artmış tamamen Türkçe eğitim ve medya yasaklanmış hatta Türk aktivistler ise katledilmiştir. Fazla baskı her zaman ters teper, bir yerde zulüm

varsa o yerde kin vardır nefret vardır ve bu duygular öyle bir büyür ki... Asırlardır İran'ın yaptığı, hala yapmakta olduğu baskılar ve şiddetler Güney Azerbaycan Türklerinin içindeki Türklük şuurunu daha da arttırmıştır.

8.3 Günümüzdeki Durum

Güney Azerbaycan'da yaklaşık 30 milyon Türk olmasına rağmen günümüzde de Türkçe eğitim hala yasaktır. Tüm eğitim kurumlarındaki tek dil Farsçadır. Bu yüzden eğitim gören genç ve çocuk Türklere dilleri ve kültürleri unutturulmaya çalışılıyor. Ayrıca İran İslam Cumhuriyeti Anayasasının 15. Maddesi gereğince farklı dillerden yayın ve öğretim serbest olsa da kesinlikle buna dahi izin vermemektedirler. Prof. Dr. Abbas Vali bu durumu şu şekilde izah etmektedir: "İran'daki etnik gruplar arasında Azerbaycan Türkleri, en geniş nüfusa sahip olmalarına rağmen kültürel haklardan sistematik biçimde yoksun bırakılmaktadır." Bir başka araştırmacı Dr. Bayram Balcı ise bu asimilasyon için şunları demiştir: "İran, Azerbaycan Türklerine resmi olarak eşit yurttaşlık statüsü sunsa da bu sadece anayasada yazılıdır. Uygulamada asimilasyon esastır." Bir toplumun mutluluk kaynağı olan sosyal etkinlikler yani Türkçe düzenlenen etkinlikler, festivaller yasaklanmaktadır. Türkçe olan çoğu özel kuruluş da kapatılmakta veya dağıtılmaktadır. 2023 yılında Erdebil'de düzenlenen Türkçe bir etkinlikte 60 kişiden fazla kişi hakkında da gözaltı kararı çıkarılmıştı. İran, ulusal medyada olduğu gibi sosyal medyada da sansürler uygulamaktadır. Türküm diyenler, Türklüğünü dile getirenler ise pek çok alanda engellere maruz bırakılmaktadır.

Protestocuların açtığı “Biz Türküz” yazılı bir pankart.

8.4 Göçmen Güney Azerbaycan Türkleri

Ana dillerinde eğitimin yasak olması, asimilasyonlar, siyasi baskılar, ekonomik dışlanmalar ve özgürlüklerin kısıtlanması sebeplerinden dolayı pek çok Güney Azerbaycan Türk'ü, yurtdışına eğer imkanları elveriyorsa göç etmektedir. Bu göçmenlerin başlıca durakları Türkiye, Azerbaycan, Avrupa ve ABD olmaktadır. 2023 yılında Türkiye’de yaşayan İran vatandaşları sayısı 98.807 kişiyken araştırmacılar bunun yüzde yetmişinin Türk olduğunu söylemektedir. Norveç’te ise 7000’in üzerinde Güney Azerbaycan Türk'ü yaşamaktadır. 2022 yılına ait rapora göreyse Azerbaycan’da 34 bin İran vatandaşı yaşamaktadır. Göçmenler kaçak yollarla, öğrenci veya turistik vizelerle ülkelere giriş yapmaktadır. Çoğu göçmen yasal statü olarak uzun süreli oturma izni ve vatandaşlık alamamaktadır. Tüm göçmenlerde olduğu gibi entegrasyonda sorun yaşayan bu göçmenler ilaveten travmalar ve asimilasyonlar yüzünden normal bir göçmene nazaran daha zorlu bir süreç geçirmektedir.

8.5 Türk Devletleri’nin Güney Azerbaycan Türklerine olan Tutumu

Türk Devletleri maalesef somut olarak destek vermemekte ve oradaki 30 küsur milyon Türk'ü yalnız başına asimile edilmeye bırakmış durumdadır. Türkiye, Azerbaycan her ne kadar göçmenleri kabul etse de gereken hassasiyeti ve iş birliğini yapmamış bulunmaktadır. İlaveten bu Türk olan göçmenlerin vatandaşlık alması da bir hayli zor

olmaktadır. Kısacası Türk Devletleri, Güney Azerbaycan Türklerine hem siyasi hem de göç konusunda destekler vermeli ve ortak çalışmalar yürütmelidir.

9. KANAYAN BİR YARA: IRAK TÜRKMENLERİ

9.1 Türkmeneli ve Kuzey Irak Türkmenleri

Dünya'da Türklere yönelik olan asimilasyon süreçlerinden birisi de Irak Türkmenlerine yapılan asimilasyon çalışmaları ve zulümlerdir. Telafer, Musul, Erbil, Altunköprü, Kerkük, Tazehurmatu, Tuzhurmatu, Kifri, Karatepe, Hanekin, Diyala, Mendeli ve Bedre şehirlerini kapsayan Türkmeneli Bölgesi'nde yaklaşık 3 milyon Türkmen bulunmaktadır. 11.

Yüzyıldan beri Türkmeneli'nde yaşayan Türkmenler, kendi vatanlarında yabancı sayılmakta, asimile edilmeye çalışılmakta ve birçok zulüm ve katliamla da karşı karşıya kalmaktadır.

Bir anıt üzerine aktarılmış Türkmeneli Haritası.

9.2 Tarihsel Süreç

İlk olarak 1055 yılında Tuğrul Bey'in Bağdat seferiyle Irak'a doğru Türk akınları başladı. Göçebe aşiret ve koloniler halinde bölgeye yerleştiler. 12. Yüzyılda kurulan Zengiler (Atabeylikler) döneminde ise Türkmenlere devlet kadrolarında yer vermeye başlandı. Hatta Musul ve Erbil Türkmenler tarafında yönetildi ve bu sayede de bölgede Türk-İslam kültürü gelişti. İlhanlılar, Akkoyunlular ve Karakoyunlular döneminde ise Türkmen aşiretleri, siyasi olarak örgütlendi ve yerleşik hayata geçti. 1535 yılında Kanuni Sultan Süleyman; Musul, Erbil, Kerkük ve çevresini Osmanlı topraklarına katınca Musul Eyaleti olarak bölge isimlendirildi. Bu dönemde Anadolu'dan da birçok Türkmen bölgeye yerleştirildi, Türkmenler dillerini rahatça kullandıkları bir dönemi yaşadı. Hatta Evliya Çelebi Kerkük için "Türkmen Şehri" demiştir. I. Dünya Harbi neticesinde bölge İngilizlerin eline geçti ve 1926 Ankara Anlaşması ile de resmen Irak'a bırakıldı. Anlaşmada Türkmenlerin haklarının korunacağı güvencesi alınmış lakin bu şartlar yerine getirilmemiştir. Bu dönemde Türkçe eğitim yasaklandı, Türkmenlere yönelik siyasi engeller uygulanmaya başlandı, Araplaştırma ve asimilasyon politikaları başladı. Kürt nüfusu bölgeye göç ettirmeye de başlandı.

1924 Kerkük katliamı gibi acı verici olaylarda bu dönemde yaşandı. 1958 Cumhuriyet Devrimi sonrası Türkmenler dil ve yayın özgürlüğü hakkı kazandı. 1968 yılında Baas Rejimi, Türkmenlere çeşitli baskılar uyguladı. Türkçe yasaklandı, Türkçe okullar kapatıldı, bazı şehirler Araplaştırılmaya başlandı, Türkmen Aydınlar idam edildi veya sürgüne gönderildi yani kısacası bir zulüm başladı. ABD döneminde (2003 sonrası) ise kurulan yeni siyasi sistemde söz hakkı sahibi olsalar da Kürtlerin yanında bu devrede kulak kalır. Türkmen mahallelerine silahlı ve bombalı saldırılar yapıldı. DEAŞ (İŞİD), 2014 yılında Irak'ı işgal etti ve pek çok saldırı düzenledi. Telafer'deki 300 bin Türkmen'i zorla göç ettirdi. Yüzlerce Türkmen'i katletti. Çok sayıda çocuk ve kadını kaçırdı ve çeşitli işkenceler yaptı. Güney Kerkük'te Beşir Köyü'nü yakıp yıktı ve yüzlerce masumu katletti. Tuzhurmatu kenti ise İŞİD ve Haşdi Şabi çatışmalarından dolayı yıprandı ve pek çok Türkmen köyü de yine bombalandı. Kısacası DAESH, yaklaşık 400 bin Türkmen'i yerinden yurdundan etti ve pek çok köyleri de hedef aldı.

Musul Vilayeti 1920 yılında bir Türk milletin yeni sınırları için tekliflerde

9.3 Günümüzdeki Durum

Irak Anayasası'na göre Türkmenler resmi azınlık sayılsa da Türkmen Türkçesi resmi dil değildir. (sadece bazı bölgelerde anaokulu ve ilkokullarda yetersiz Türkçe eğitim var). Türkçe tabelalar 2017 yılından itibaren kaldırıldı. IKBY'ye (Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi) bağlı olan yerlerde Türkmen okulları Türkçe eğitime yönelik çeşitli sansürlerle baskıya maruz bırakılmaktadır. Türkçe yayın yapan medya kuruluşlarına karşı ise fiilen müdahaleler yapılmakta ve kuruluşlar ruhsatsız sayılmaktadır. Irak Türkmen Cephesi 2024 yılında paylaştığı bir raporda Türkçe eğitim veren okul sayısının 2010'da 52 olduğunu söylemiş ve bu sayının 26'ya düşürüldüğünü de açıklamıştır. Irak'ta 3 milyon Türkmen olmasına rağmen mecliste sadece 4 vekilleri bulunmakta bu da vekil sayısının yüzde 1.2 sine tekabül etmektedir. Siyasi olarak da dışlanmaya maruz kalmakta ve bir türlü siyasi meydana güçlerini gösterememektedirler. Siyasi gücü eline alan Kürtler ise Türkmen yerlerine resmi olarak iskan edilmekte, kendi lehlerine torpiller yapmaktadır. Örneğin Rudaw'ın haberine göre Ekim 2024 seçimlerinde Kürt partilerin isteğiyle 11 mahallenin seçmen listesi iptal edilmiştir. Ayrıca 2003'ten itibaren Irak'ta güvenliğin

olmadığını ve özellikle Türkmenlere yönelik saldırılar, bombalı eylemler, zorunlu göçler, katliamlar gibi fiillerle Türkmenlerin güvenliği yoktur. Ve geçmişte yaşanan eylemlerin de etkisi hala devam etmektedir.

9.4 Göçmen Irak Türkmenleri

Günümüzdeki Durum bölümünde ifade edilenler Güvensizlik ortamı, siyasi dışlanmalar, çeşitli yasaklar gibi birçok nedenden dolayı Irak Türkmenleri göç etmektedir. Başlıca göç edilen ülkeler ise Türkiye, IKBY ve Avrupa devletleridir. Türkiye’de yaklaşık 150-200 bin Irak Türkmen’i yaşamaktadır ve bunların çoğu geçici koruma sürecindedir. Avrupa’da ise yaklaşık 10-15 bin kadar bir Irak Türkmen’i diaspora oluşturmuş durumdadır. Bu göçmenlerde göç ettikleri yerde normal göçmenlere nazaran pek çok sorunla daha karşılaşmaktadır. Türkiye’de pek çok göçmen vatansız veya geçici sığınmacı olarak yaşamaktadır, vatandaşlık almaları da bir hayli engebelidir, göçmenler kimliklerini ve mülklerini de kaybettikleri için artık dönecek vatanları da kalmamaktadır, travma ve yaşananlardan dolayı entegrasyon süreçleri çok zor geçmektedir, DEAŞ’tan kaçan bazı kadınlar ise cinsel istismar mağdurudur ve sosyal sıkıntılar yaşamaktadırlar, her ne kadar Türkiye’de olsalar bile kendi kültürlerini unutmakta ve kimliklerini kaybetmektedirler. Diasporada ise sağlam bir örgütlenme olmamakla beraber bazı gönüllü Türkmen dernekleri kültürlerini hatırlatmaya çalışmaktadır.

9.5 Türk Devletleri’nin Irak Türkmenlerine olan Tutumu

Türkiye yardım etse de pek çok göçmeni kabul etse de kalıcı politikalar bulunmamaktadır. Irak Türkmenlerine özel kalıcı çözüm ve fikirler gereklidir. Türk Devletleri’nin ise resmi bir yardımı bulunmamakta ve ortak fikirler bulunmamaktadır. Türk Devletleri ortak bir sistem kurarak bu 3 milyon Türk’ü ve göçmenlerin kültürlerini, canlarını korumalı ve dertlerine deva bulmalıdır.

Hollanda'nın Amsterdam kentinde bir Irak Türkmen protestosu.

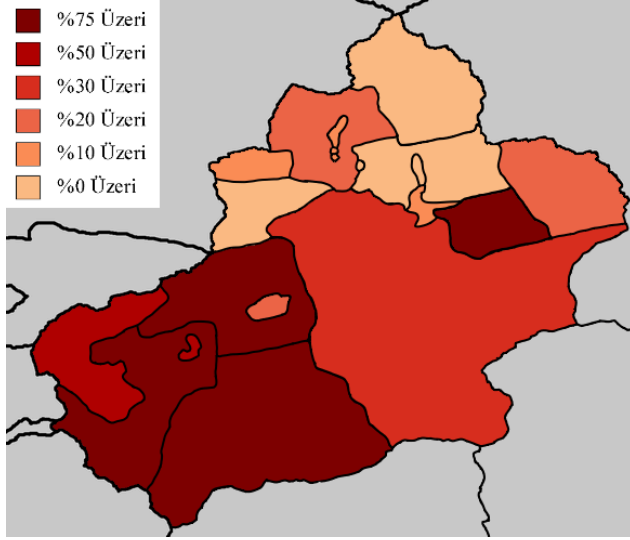
Irak Türkmenleri tarafından kullanılan resmî bayrak.

10. ACIMIZ: UYGUR TÜRKLERİ

10.1 Giriş

Uygur Türkleri, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuzeybatısında bulunan Sincan Uygur Bölgesi'nde (Doğu Türkistan) yaşayan Türk Müslüman bir halktır. Çin, 2020 yılında 11 milyon Uygur Türkü'nün yaşadığını belirtirken Uygur Kaynakları bu sayıyı yaklaşık 20

milyon olarak sunmaktadır. Uygurların günümüzde ve geçmişte yaşadıkları dünya tarihinde görülmüş en vahşi zulümlerdendir.

Xinjiang Özerk Bölgesinin illerine göre Uygurların yüzde oranları, 2018.

10.2 Tarihsel Süreç

Doğu Türkistan'ın Çin topraklarına girmesi süreci ve kendi devletlerini kurma süreci 8. yüzyıla dayanmaktadır. Uygur Türklerine uygulanan zulüm ise 1949 yılında Çin Komünist Partisi'nin 1949 yılında iç savaşı kazanıp bölgeyi tamamen ele geçirip Sincan Uygur Özerk Bölgesi olarak ilan etmesi ile başladı. 1949-1976 yılları arası Çin Mao Zedong yönetimi altındaydı. Bu süreçte Uygur Türklerine ağır zulümler yapıldı. Toplumsal kontrol ve asimilasyon politikaları uygulandı. Camiler kapatıldı, dini uygulamalar yasaklandı. Uygur aydınları "gerici unsur" olarak tasfiye edildi Çin Kültürel Devrimi esnasında Uygur Türklerinin kültürel kimliği ağır hasar gördü. 1978- 2000 yılları arasında "Reform Dönemi" olarak anılan dönemde bölgeye ekonomik reformlar getirildi. Uygur Türkleri kısmi dini özgürlüğe sahip oldular ve kültürel canlanma başladı. Ancak bunlar çok uzun sürmedi. "Han Çinlileri" olarak anılan grubun Doğu Türkistan'a kitlesel yerleşmesi ile demografik yapı dengesizleşti. 2000 ve sonrasında Uygur Türklerine yapılan zulüm arttı. 11 Eylül saldırılarından sonrasında Çin, her türlü Uygur hareketini "İslamcı terör" olarak nitelendirdi. Bu durum ilerleyen zamanlarda bahane gösterilerek

Uygur Türklerine uygulanan zulüm ve ırkçı politikalar arttırılmıştır. 5 Temmuz 2009 tarihinde bölgenin başkentinde “Urumçi Olayları” başladı. Urumçi Olayları Guangdong bölgesinde bir fabrikada en az 2 Uygur Türkünün Han Çinlileri tarafından linç etmesi sonucu hayatını kaybetti. Başkent Urumçi’de yaşayan Uygur Türkleri bu duruma çok sinirlendiler ve 5 Temmuz 2009’da barışçıl protestolar yapmaya başladılar. Protestolar polis müdahalesi ile şiddetli çatışmalara döndü. Han Çinlileri Uygur Türklerine saldırmaya başladı. Çin hükümeti bölgeye binlerce güvenlik gücü sevk etti, sokağa çıkma yasağı ilan etti. Olaylar sonrası Çin hükümeti internet ve haber akışını kesti. Bölge aylarca dış dünyaya kapalı kaldı. Bu olaylar Çinlilerin Uygur politikasında büyük bir dönem olmuştur ve 2016 yılında toplama kamplarının açılmasına sebep olmuştur.

“Yeni Sincan Politikası” ve Toplu Kamplar (2016 ve günümüz):

2016 yılında Çin hükümeti “yeniden eğitim kampı” adı altına Nazilerin toplama kamplarını aratmayacak yerler kurdu. Bu kampların kurulduğu tanık ifadeleri ve uydu görüntüleri ile sonradan doğrulandı. Çin hükümeti sonradan bu “kampların” varlığı kabul edip bazı yabancı gazetecileri kabul ettiler. Çin hükümeti bu kampları dış dünyaya ise “suçlu rehabilitasyon merkezi” olarak lanse etti. Ancak yapılan röportajlarda ve alınan görüntülerde ise açıkça bu kampların birer toplama kampı olduğu hatta ve hatta gazeteciler gelmeden hemen önce hapishane avlusu olarak kullanılan bir yerin etrafındaki çitlerin sökülüp yerine basketbol sahası inşa edildiği gösterilmiştir. İnsan hakları örgütlerine göre bu kamplarda 1 ila 2 milyon Uygur Türkü bulunmaktadır. Kamplarda dini eğitimlerden arındırma uygulamaları, Çin dili dayatılması, ideolojik beyin yıkama, kölelik, cinsel istismar ve işkence ve dile alınamayacak kadar diğer canice insan hakları ihlalleri belgelenmiştir. Bu kamplarda tutulan Uygur Türkleri köle olarak çalıştırılmaktadır. Büyük tekstil ve teknoloji şirketleri ürünlerini burada imal etmiştir. Sayısız camii ve türbe tahrip edilip yıkılmış ve eşi benzeri görülmemiş bir dijital izleme uygulanmaktadır. Çin hükümeti Uygurlara olan ırkçı politikalarında o kadar ileri gitmiştir ki yakın bir tarihte Türkiye’de İstanbul’da MİT ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü’nün ortak çalışmaları ile Uygur Türklerini hedef alan bir casusluk ağı tespit edilmiş ve 7 Çinli gözaltına alınmıştır. Bu şahısların İstanbul’da ikamet eden Uygur Türklerinin mesajlaşma, telefon kayıtları gibi özel bilgileri ele geçirdiği tespit edilmiştir.

Uygurların Washington'daki protestoları.

5 Temmuz 2009 tarihinde bölgenin başkentinde “Urumçi Olayları” başladı. Urumçi Olayları Guangdong bölgesinde bir fabrikada en az 2 Uygur Türkünün Han Çinlileri tarafından linç etmesi sonucu hayatını kaybetti. Başkent Urumçi’de yaşayan Uygur Türkleri bu duruma çok sinirlendiler ve 5 Temmuz 2009’da barışçıl protestolar yapmaya başladılar. Protestolar polis müdahalesi ile şiddetli çatışmalara döndü. Han Çinlileri Uygur Türklerine saldırmaya başladı. Çin hükümeti bölgeye binlerce güvenlik gücü sevk etti, sokağa çıkma yasağı ilan etti. Olaylar sonrası Çin hükümeti internet ve haber akışını kesti. Bölge aylarca dış dünyaya kapalı kaldı. Bu olaylar Çinlilerin Uygur politikasında büyük bir dönem olmuştur ve 2016 yılında toplama kamplarının açılmasına sebep olmuştur.

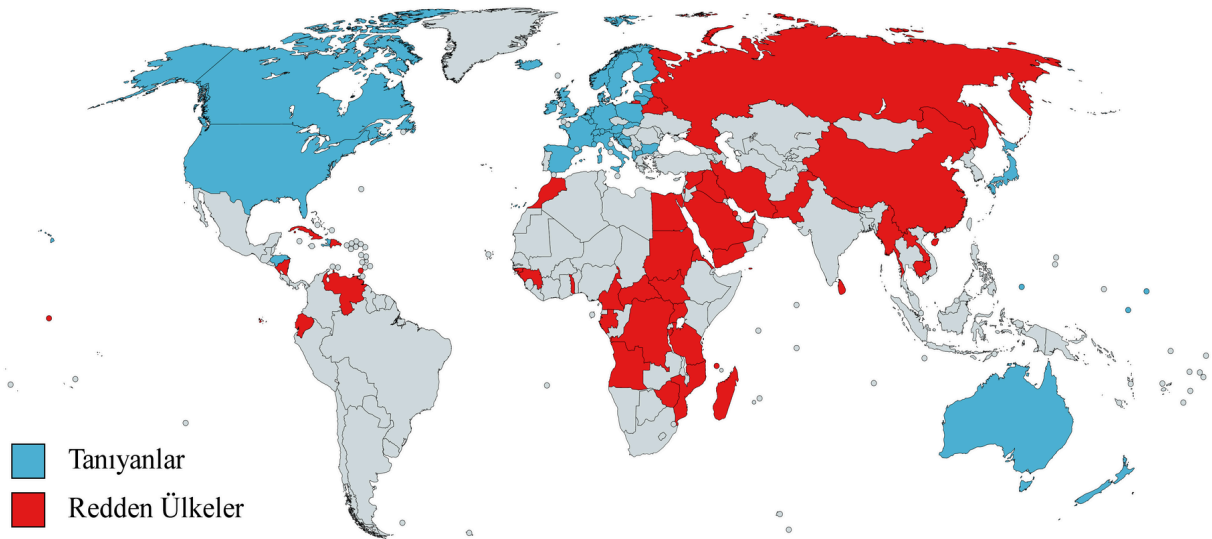
10.3 Uygur Türkü Göçmenler

Uygur Türkleri yaşanan zulümler, katliamlar, baskılar, hak ve hürriyet kısıtlamaları, asimilasyon gibi sebeplerden dolayı pek çok ülkeye göç etmektedir. Bu göçmenlerin başlıca durakları Türkiye, Kazakistan, Kırgızistan, ABD ve Kanada gibi ülkeler olmaktadır. Türkiye’de tahmini 45- 50 bin Uygur Türkü bulunurken Kazakistan’da bu sayı 12 bin ve ABD ile Kanada’da ise 10 bindir (UHRP). Bazı ülkelerde göçmenler Çin baskısı nedeniyle geri bile gönderilmektedir. Ve BM, göçmenleri Çin vatandaşı sayıldığı için mülteci statüsüne de alamamaktadır. Türkiye’de ise kabul gören Uygur Türkü göçmenler pek çok sorunlarla baş etmektedir. Vatandaşlık alma süreci uzun ve belirsiz geçmekte, Çin’in iade istekleri yüzünden hukuki sıkıntılar, pek çok göçmen ya Öğrenci vizesiyle ya da vatansız olarak gelmekte ve acı gerçeklerden geçen Uygur

Türkü Göçmenler diğer göçmenlerden farklı olarak yine çok fazla psikolojik sıkıntılar çekmektedir.

10.4 Uluslararası Tepki ve Türk Devletlerinin Tutumu

Başta Amerika Birleşik Devletleri olma üzere birkaç batılı devlet bu durumu “soykırım” olarak sınıflandırmıştır ve ABD, Uygur köle kamplarında üretilen ürünlerin ithal edilmemesi ve köle kamplarında üretim yapan şirketlere ceza kesen kanunlar çıkarmıştır. İslam dünyası bu duruma sessiz kalmış hatta ve hatta Çin’in zulüm politikalarını desteklemiştir. Türkiye ise bu duruma sessiz kalmakla suçlanmış ama ilerleyen dönemlerde çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Genel olarak bakıldığında batı devletlerinde bir hareket var ancak üzücü bir şekilde Türk ve İslam dünyasından yeterli tepki gelmemektedir. Hatta Kazakistan, Çin ile yaptığı anlaşmaların sonucunda Uygur Türkü göçmenleri sınır dışı dahi etmiştir. Kırgızistan, göçmenleri almamış üzerine Uygur derneklerini de kapatmıştır. Birçok Türk Devleti, Çin’in baskısı veya yapılan anlaşmalar gereği bu göçmenlere sahip çıkmamış ve sınır dışı etmiştir. Türkiye haricinde diğer Türk Devletleri ise göçmenler için özel yasal statü tanımamıştır. Türk Devletleri hem zulme hem de göçmenlere yönelik yeterli, ortak bir çalışma yapmamaktadır.

Uygur Soykırımını Taniyan Ve Reddeden Ülkeler. Maviler- Taniyan Kırmızılar- Reddeden.

11. Cevaplanması Gereken Sorular

- 1. Türk devletleri ülkelerinden giden nitelikli insan göçünü nasıl engelleyebilir?**
- 2. Kaçak göçmen sorunu için ortak adımlar atılabilir mi, atılabilirse ne gibi hamleler yapılabilir?**
- 3. Kaçak Göçmenlerin göç ettiği ülkede oluşturduğu sorunlar nasıl çözülebilir ?**
- 4. Yakalanan kaçak göçmenlere nasıl yasal işlemler uygulanmalıdır ?**
- 5. Kaçak göçmenlerin yasal işlemleri bitene kadar kaçak göçmenlere neler yapılacak ?**
- 6. Türk Devletleri, Göç Alanı için nasıl bir kurumsallaşma izlemelidir ?**
- 7. Bu Göçle ilgili kurumun temel teşkilatı ve işleyişi nasıl olmalıdır?**
- 8. Bu Göçle ilgili kurum ne kadar sıklıkla üye ülkelerle ortak bir toplantı yapmalıdır?**
- 9. Her üye ülkeden temsilcilerin oluşturduğu Türk Devletleri Teşkilatı Göç Konseyi Oluşturulmalı mıdır?**
- 10. Türk Devletleri göçmenlerin dil sorununu yani iletişim sorununu nasıl çözmelidir ?**
- 11. Türk Devletleri, göçmen çocukların eğitimi için ne tür yollar izlemelidir ?**
- 12. Türk Devletleri, mesleki eğitimde göçmenleri için sertifikalandırma ve denklik süreçlerini nasıl iyileştirebilir ?**
- 13. Türk Devletleri, göçmenlerin istihdamı için hangi meslek alanlarına öncelik vermelidir ?**
- 14. Türk Devletleri, Yetişkin göçmenlerin eğitimi için ne tür adımlar atmalıdır ?**
- 15. Türk Devletleri, genç göçmenlerin sosyal etkileşimi ve uyumu için neler yapmalıdır ?**
- 16. Türk Devletleri; savaş, soykırım, sürgün gibi olaylardan dolayı göç eden göçmenlerin entegrasyonu için ne tür politikalar uygulamalıdır ?**
- 17. Türk Devletleri, Güney Azerbaycan'dan göç eden göçmenler için nasıl bir yasal, hukuki, sosyal sistem kurmalıdır ?**
- 18. Güney Azerbaycan göçmenlerinin entegrasyonu için normal göçmenler için uygulanan politikalar dışında ne gibi politikalar uygulanmalıdır ?**

19. Türk Devletleri, Kuzey Irak'tan göç eden vatansız, kimliksiz göçmenler için nasıl yasal, hukuki bir sistem kurulmalıdır ?
20. Kuzey Irak Türkmen'i göçmenlerin entegrasyonu için normal göçmenler için uygulanan politikalar dışında ne gibi politikalar uygulanmalıdır ?
21. Göçmen kadınlar için özel bir politika uygulanmalı mıdır ?
22. Türk Devletleri Çin baskısına rağmen, Doğu Türkistan'dan göç eden Uygur Türkü göçmenler için nasıl yasal, hukuki bir sistem kurulmalıdır ?
23. Uygur Türkü göçmenlerin entegrasyonu için normal göçmenler için uygulanan politikalar dışında ne gibi politikalar uygulanmalıdır ?

12. KAYNAKÇA

turkicstates.org

<https://www.turksay.org>

<https://tr.wikipedia.org/>

Akpınar, A. (2003). *Türkiye'ye Yönelik Uluslararası Göçler: Tarihsel Perspektif ve Göçmen Profilleri*. Mülkiye Dergisi, 27(241), 61-88.

Akgündüz, A. (2006). *Osmanlı'dan Günümüze Göçler*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
Ahıska Türklerinin Sürgünü Üzerine: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Belgeleri. (2006).
<https://www.devletarsivleri.gov.tr>

Arı, A. (2005). *Cumhuriyet Döneminde Türkiye'ye Yapılan Türk Göçleri*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2(2), 1–28.

Atabay, M. (2001). *Lozan'dan Günümüze Mübadele ve Türkiye-Yunanistan İlişkileri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Geniş, S., & Ayhan, M. (2009). *Balkanlar'dan Türkiye'ye Göçler: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(9), 464-474.

Kırım Derneği (2020). *Kırım Tatar Sürgünü Gerçeği ve Belgeleri*. <https://kirimderneği.org.tr>

Köksal, A. (2011). *93 Harbi ve Sonrası Osmanlı-Rus Savaşları Sürecinde Türk Göçleri*. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 58, 215–230.

McCarthy, J. (1996). *Death and Exile: The Ethnic Cleansing of Ottoman Muslims, 1821–1922*. Princeton: The Darwin Press.

Rosstat – Russian Federal State Statistics Service. (2002). *Demographic Data on Crimea and Ethnic Composition*.

Soysal, İ. (1992). *Türkiye'de Göç ve Nüfus Politikaları*. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi.

Zeyrek, A. (2005). *Kırım Tatarlarının Sürgünü ve Sonrası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. (2021). *Avrupa Birliği Göç ve İltica Politikası*.
<https://www.avrupa.info.tr>

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Avrupa Birliği ile Göç Alanında İş Birliği*.
<https://www.goc.gov.tr>

Kocaoğlu, G. (2018). *Avrupa Birliği'nin Göç Politikası ve Türkiye ile İş Birliği Süreci*. Uluslararası Göç ve Mülteci Araştırmaları Dergisi, 4(2), 71-91.

Koç, Y. (2020). *AB Göç Politikalarının Entegrasyon Boyutu: Dil, Eğitim ve Mesleki Uyum*. Avrupa Araştırmaları Dergisi, 28(1), 125-146.

Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu. (2022). *AMIF - İltica, Göç ve Entegrasyon Fonu Bilgilendirme Dökümanı*.

Ayaz, E. (2021). *Avrupa Birliği'nin Eğitim Yoluyla Entegrasyon Politikaları: Erasmus+ Örneği*. Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi, 18(3), 59–78.

- Balcı, B. (2021). *İran'da Azerbaycan Türklerinin Kimlik Arayışı*. ORSAM Orta Doğu Analiz Dergisi, 13(100), 15–28.
- Ethnologue. (2023). *Languages of Iran*. SIL International.
<https://www.ethnologue.com>
- İran İslam Cumhuriyeti Anayasası (1979). Madde 15.
http://www.servat.unibe.ch/icl/ir00000_.html
- TÜRKSAM. (2022). *İran'daki Türk Nüfusu ve Güney Azerbaycan Gerçeği*
<https://www.turksam.org>
- Human Rights Without Frontiers (HRWF). (2023). *Iran's Repression of Azerbaijani Turks*.
<https://hrwf.eu>
- Göç İdaresi Başkanlığı (Türkiye). (2023). *Türkiye'de Yaşayan Yabancılar – İran Vatandaşları Verisi*.
<https://www.goc.gov.tr>
- UNHCR Azerbaijan. (2022). *Refugee and Asylum Seeker Data in the South Caucasus*.
- Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD). (2021). *İran'da Etnik Asimilasyon Politikaları ve Kadın Kimliği Üzerine*.
- Mehmet Tütüncü. (2007). *Güney Azerbaycan'da Türk Kimliği ve İran Devleti*. Avrasya İncelemeleri Dergisi, 7(3), 91–104.
- ORSAM (2023). *Irak Türkmenleri: Siyasi Temsil, Haklar ve Gelecek Beklentileri Raporu*.
<https://orsam.org.tr>
- Irak Türkmen Cephesi. (2024). *Türkmeneli Eğitim ve Medya Raporu*.
<https://www.kerkuk.net>
- Türkmeneli TV Yayın Arşivleri. (2023). *Irak'taki Türkmen Okulları ve Dil Hakları Üzerine Belgeler*.
- Human Rights Watch. (2016). *Iraq: Ethnic Cleansing in Tuz Khurmatu*.
<https://www.hrw.org>
- UNHCR Türkiye. (2023). *Türkiye'deki Irak Uyruklu Sığınmacılar İstatistikleri*.
<https://www.unhcr.org/tr>
- Rudaw. (2024, Ekim). *Kerkük'te 11 Türkmen mahallesinin seçmen kaydı iptal edildi*.
<https://www.rudaw.net>
- Türk Tarih Kurumu. (2008). *Irak Türkleri ve Türkmeneli Tarihi* (Ed. Kemal Karpat). Ankara: TTK Yayınları.
- Evliya Çelebi. (17. yy). *Seyahatname*, Cilt 4: Musul-Kerkük Bölümü.
- Koçak, M. (2017). *Irak'ta Türkmen Varlığı ve Göç Hareketleri: Tarihsel Arka Plan*. Ankara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Dergisi, 24(2), 89–112.
- Kırım Türkleri Vakfı. (2020). *Göçmen Türkmen Kadınlarının Yaşadığı Hak İhlalleri Raporu*.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2022). *Doğu Türkistan Meselesi Üzerine Açıklamalar*.
<https://www.mfa.gov.tr>
- Türk Tarih Kurumu. (2011). *Doğu Türkistan Tarihi ve Çin'in Asimilasyon Politikaları* (Ed. B. A. Aytekin). Ankara: TTK Yayınları.
- Yalçınkaya, A. (2019). *Uygur Türklerinin Tarihi ve Çin Baskıları: Asimilasyon Süreci*. Bilge Strateji Dergisi, 11(20), 145–169.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2023). *Türkiye'deki Çin Vatandaşları ve Uygur Topluluğu Verileri*.
<https://www.goc.gov.tr>
- UHRP. (2021). *Nowhere to Turn: Uyghur Refugees in Exile and China's Long Reach*.
<https://uhrp.org>
- Anadolu Ajansı. (2022). *İstanbul'da Çin Casusluk Ağı Operasyonu: 7 Kişi Gözaltında*.
<https://www.aa.com.tr>
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi. (2022). *OHCHR Assessment of Human Rights Concerns in Xinjiang*.

<https://www.ohchr.org>

DW Türkçe. (2021). *Çin'in Uygur Politikası ve Türkiye'nin Tepkisi Üzerine Analiz*. <https://www.dw.com/tr>

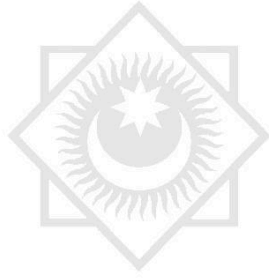
Al Jazeera Türk. (2023). *Uygur Soykırımı Tanıyan Ülkeler Haritası ve Çin'in Diplomatik Tepkileri*.

Bayraklı, E. (2020). *Çin'in Uygur Politikası ve Uluslararası Sessizlik*. SETA Vakfı Yayınları.

İHH (2022). *Doğu Türkistan İnsan Hakları Raporu*. İstanbul: İHH Yayınları.

DW Türkçe. (2021). *Uyurların Çılgılığı: Çin'deki Toplama Kampları*. www.dw.com/tr

Anadolu Ajansı. (2020). *Çin'in Uygur Kampları*. www.aa.com.tr

TÜRKAS
TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU